

“การชุมนุมทางการเมืองคือการทำสงคราม” มโนทัศน์ที่สะท้อนจากอุปมาอุปไมยข่าว
การชุมนุมทางการเมืองจากหนังสือพิมพ์ไทย

“POLITICAL DEMONSTRATION IS WAR,” A CONCEPT THAT IS REFLECTED
AS A METAPHOR USED FOR POLITICAL DEMONSTRATION IN THAI NEWSPAPER

กนกกาญจน์ วรสีหะ / KANOKKARN WORASEEHA

นิสิตปริญญาโท ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
MAJOR OF THAI, FACULTY OF HUMANITIES, SRINAKHARINWIROT UNIVERSITY

รัชนิยา กลิ่นน้ำหอม / RATAHANEEYA KLINNAMHOM

อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
DEPARTMENT OF THAI, FACULTY OF HUMANITIES, SRINAKHARINWIROT UNIVERSITY

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาอุปมาอุปไมยที่ใช้ในการรายงานข่าวการชุมนุมทางการเมืองในหนังสือพิมพ์ไทยเพื่อวิเคราะห์มโนทัศน์หรือมุมมองเกี่ยวกับการชุมนุมทางการเมืองของนักหนังสือพิมพ์ตามแนวคิดอรรถศาสตร์ปริชานของเลคอฟและจอนห์สัน [11] ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์รวบรวมจากหนังสือพิมพ์รายวัน 3 ชื่อฉบับ ได้แก่ ไทยรัฐ สยามรัฐ และมติชน ระหว่างเดือนมกราคม 2552 ถึง เดือน พฤษภาคม 2553 ผลการวิจัยพบว่าในการรายงานข่าวมีการใช้ถ้อยคำอุปมาอุปไมยเปรียบเทียบผู้ชุมนุมและเจ้าหน้าที่รัฐเป็นคู่ต่อสู้และเปรียบเทียบการชุมนุมทางการเมืองเป็นการทำสงคราม ถ้อยคำอุปมาอุปไมยสะท้อนมโนทัศน์หรือมุมมองของนักหนังสือพิมพ์ต่อการชุมนุมว่า “การชุมนุมคือการ ทำสงคราม” การใช้อุปมาอุปไมยในการรายงานข่าวการชุมนุมทางการเมืองในหนังสือพิมพ์ไทยทำให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษาและมโนทัศน์หรือมุมมองที่เกี่ยวกับการทำสงคราม

คำสำคัญ : การชุมนุมทางการเมือง มโนทัศน์ อุปมาอุปไมย

Abstract

This study intended to investigate the metaphors used to report political demonstrations in Thai newspapers, and to analyze the concepts or notions of political demonstrations for journalists by looking at the metaphors that they used. The study was based on the Cognitive Semantics Theory of Lakoff and Johnson (1980). The data was collected from three daily newspapers including Thairat, Siamrat, and Matichon from January, 2009 to May, 2010. The results showed that the word “opponent” was used as a metaphor for the political demonstrators and government officials, and “war” was used as a metaphor for the political demonstration. Therefore, the metaphor “Political Demonstration is War” was a reflection on the concept or notions of journalists towards the demonstration. The metaphors used for political demonstrations as reported in Thai newspapers shows the relationship of language and the concepts or notions of political of war.

Keywords : metaphor, political demonstration, the concepts

บทนำ

หนังสือพิมพ์เป็นสื่อสิ่งพิมพ์ที่มีผู้อ่านติดตามข่าวสารจำนวนมาก ผลการสำรวจพฤติกรรมกรรมการอ่านของประชาชนของสำนักงานสถิติแห่งชาติปีพุทธศักราช 2551 [1] บ่งชี้ว่า “อัตราการอ่านหนังสือพิมพ์มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น ประกอบกับหนังสือพิมพ์มีราคาถูกลงและสามารถอ่านได้ทุกวัน หนังสือพิมพ์จึงเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ที่ได้รับความนิยม” วงการสื่อสารมวลชนจัดให้หนังสือพิมพ์เป็นสื่อหลักเช่นเดียวกับสื่อประเภทอื่นเข้าถึงมวลชนได้อย่างกว้างขวางและมีบทบาทสำคัญในการนำเสนอข่าวสารให้แก่ประชาชน

ข่าวในหนังสือพิมพ์มีหลากหลายประเภท เช่น ข่าววิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ข่าวเศรษฐกิจ ข่าวการเมือง ข่าวบันเทิง ข่าวอาชญากรรม ข่าวกีฬาและข่าวต่างประเทศ อย่างไรก็ตาม แม้หนังสือพิมพ์จะนำเสนอข่าวหลากหลายประเภท แต่ผลการสำรวจพฤติกรรมกรรมการรับสื่อหนังสือพิมพ์ของประชาชนของศูนย์วิจัยมหาวิทยาลัยกรุงเทพ (กรุงเทพโพลล์) [2] พบว่า ข่าวในหนังสือพิมพ์ที่ได้รับความนิยมจากประชาชนมากที่สุดคือข่าวการเมือง เนื่องจากข่าวการเมืองครอบคลุมถึงโครงสร้างที่สำคัญไม่ว่าจะเป็นรัฐบาล นักการเมือง อำนาจอธิปไตย นโยบายหรือกฎกติกาต่างๆ โครงสร้างเหล่านี้ล้วนส่งผลต่อวิถีชีวิตของประชาชนทั้งทางตรงและทางอ้อม ประชาชนจึงให้ความสนใจกับข่าวการเมืองมากที่สุด ด้วยลักษณะของหนังสือพิมพ์ที่เป็นสื่อที่สามารถเข้าถึงผู้อ่านได้ง่ายและเป็นสื่อที่ประชาชนนิยมติดตามข่าวสารมากที่สุด ส่งผลให้มีการศึกษาและกล่าวถึงอิทธิพลของหนังสือพิมพ์ที่มีต่อประชาชนผู้รับข่าวสารในด้านต่างๆ อย่างกว้างขวาง เช่นงานวิจัยของ กฤติณี ประชาบาล [3] และงานวิจัยของ อุดล หุตางกูร [4] เป็นต้น นอกจากนี้ จุฬารัตนธรรมยังได้กล่าวถึงอิทธิพลของหนังสือพิมพ์ว่า “หนังสือพิมพ์สามารถปลุกกระตม แทรกซึม หรือโน้มน้าวให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางความคิด เจตคติ และพฤติกรรมหรือจริยธรรมของสังคมได้มากซึ่งอาจนำไปในทางสร้างสรรค์หรือทำลายได้” [5] ในทำนองเดียวกัน สมบูรณ์ สงวนญาติ กล่าวว่า “สื่อสิ่งพิมพ์เป็นสื่อที่มีอิทธิพลในการสร้างประชาคมในเรื่องต่างๆ ได้ดี โดยเฉพาะการต่อต้านการเมือง” [6]

นอกจากสื่อสิ่งพิมพ์จะได้รับความสนใจในฐานะสื่อที่มีบทบาทหน้าที่และอิทธิพลต่อผู้รับข่าวสารดังกล่าวข้างต้นแล้ว ในมุมมองทางด้านภาษา การใช้ภาษาของหนังสือพิมพ์นับเป็น “ภาษาเฉพาะกิจ” ซึ่งมีลักษณะการใช้ภาษาเฉพาะที่ต่างไปจากการใช้ภาษามาตรฐาน ภาษาหนังสือพิมพ์จึงเป็นกลุ่มข้อมูลที่มีผู้สนใจศึกษาหลากหลายแง่มุม เช่น งานวิจัยเรื่องการวิเคราะห์ภาษาข่าวการเมืองในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย ของกุลยา

สกุลนคร [7] งานวิจัยเรื่องการศึกษาถ้อยคำสำนวนภาษาการเมืองในคอลัมน์ข่าวสังคมจากหนังสือพิมพ์รายวัน ปีพุทธศักราช 2535 ของอาภรณ์ศรี ศรีตังนันท์ [8] และงานวิจัยเรื่องการวิเคราะห์ภาษาในข่าวหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทยของสรไน รอดนิตย์ [9] เป็นต้น

อย่างไรก็ดี ปัจจุบันการศึกษาภาษาของหนังสือพิมพ์ได้ขยายขอบเขตเพิ่มมากขึ้นจากเดิมที่มองการใช้ภาษาว่ามีลักษณะที่แปลกแหวกแนว ละเมิดหลักการทางไวยากรณ์ และต่างไปจากภาษาที่ใช้สื่อสารในชีวิตประจำวันโดยมองว่าการนำเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์เป็นวาทกรรมประเภทหนึ่ง นักภาษาศาสตร์ที่สนใจศึกษาภาษาตามแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (critical discourse analysis) เชื่อว่า วาทกรรมที่สื่อหนังสือพิมพ์ผลิตขึ้นนั้นไม่ได้เพียงการนำเสนอข้อมูลข่าวสารเท่านั้น หากแต่ยังเสนอมุมมอง ความคิด และอุดมการณ์บางอย่างที่หนังสือพิมพ์ส่งผ่านมายังผู้รับสารด้วย ดังที่ กฤษดาพรรณ หงส์ดารมภ์ [10] กล่าวว่า ในมุมมองของการศึกษา วาทกรรมการเสนอข่าว นักหนังสือพิมพ์ไม่เพียงแต่เขียนข่าวเพื่อเล่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแต่ยังเสนอเหตุการณ์จากมุมมองของตน เปรียบเหมือนคนถ่ายภาพที่เลือกที่จะโฟกัสสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้เป็นจุดเด่นและที่เหลือให้เป็นจุดรองหรือเป็นฉาก

แนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์มีความเชื่อพื้นฐานว่า การใช้ภาษาในการนำเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์เป็นหลักฐานและเครื่องมือสำคัญที่จะทำให้เห็นมุมมองหรือทัศนะของนักหนังสือพิมพ์ ที่ส่งผ่านมากับการนำเสนอข่าวนั้นด้วยและการใช้ภาษาลักษณะหนึ่งที่ช่วยแสดงมุมมองของผู้ใช้ภาษาได้คือการใช้อุปลักษณ์

เลคอฟและจอห์นสัน (Lakoff, G, and Johnson) [11] อธิบายความสัมพันธ์ของการใช้อุปลักษณ์กับความคิดว่า ผู้ใช้ภาษาทุกคนมีพื้นฐานความคิดเป็นแบบอุปลักษณ์ เมื่อเราคิดเกี่ยวกับสิ่งที่เราเปรียบเทียบเช่นไรเราก็จะใช้ภาษาเช่นนั้น กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ เราคิดอย่างไรเราก็จะใช้ความเปรียบหรืออุปลักษณ์เช่นนั้น ดังนั้นหากเราต้องการจะทราบว่าผู้ใช้ภาษามีมุมมองหรือความคิดต่อเรื่องต่างๆ รอบตัวอย่างไร เราสามารถวิเคราะห์ได้จากอุปลักษณ์ที่เขาใช้

ในเบื้องต้นผู้วิจัยพบว่าในช่วงที่สถานการณ์ทางการเมืองของประเทศไทยวิกฤต (พ.ศ.2550-2553) ประชาชนได้ร่วมกันตั้งกลุ่มชุมนุมเพื่อเรียกร้องทางการเมืองและการชุมนุมยืดเยื้อและนำไปสู่การจลาจลนั้น สื่อหนังสือพิมพ์ได้รายงาน

ข่าวการชุมนุมทางการเมืองอย่างเข้มข้นและต่อเนื่อง กลวิธี
การใช้ภาษาหนึ่งที่นักหนังสือพิมพ์ใช้คือการใช้อุปมาอุป
เช่น “นองเลือดอีก ตาย 1 เจ็บ 18 สมรภูมิวิภาวटी เดือด”
ซึ่งเปรียบสถานที่ (ถนนวิภาวटी) ที่กลุ่มผู้ชุมนุมปะทะกับเจ้าหน้าที่
ของรัฐเป็นสมรภูมิรบ หรือ “พัลลภรับแผนแม่ฐิตตั้ง กองทัพ
ปชช.” เป็นการใช้อุปมาอุปที่เปรียบกลุ่มประชาชนที่เข้าร่วม
ชุมนุมเป็นเหมือนกองทัพ เป็นต้น อย่างไรก็ตามหากพิจารณา
การใช้อุปมาอุปในการรายงานข่าวของหนังสือพิมพ์ตามแนวคิด
ของเลคอฟและจอห์นสัน น่าสนใจว่านักหนังสือพิมพ์ใช้อุปมาอุป
อย่างไรและอุปมาอุปเหล่านั้นสะท้อนให้เห็นมุมมอง
หรือทัศนคติที่นักหนังสือพิมพ์มีต่อข่าวการชุมนุมหรือสิ่งที่
เกี่ยวข้องกับข่าวการชุมนุมอย่างไร ในบทความวิจัยนี้ผู้วิจัย
จะได้นำเสนอผลการวิเคราะห์การใช้อุปมาอุปและมโนทัศน์
ของนักหนังสือพิมพ์ที่สะท้อนจากการใช้อุปมาอุปเหล่านั้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

วิเคราะห์การใช้ อุปมาอุป และมโนทัศน์
ของนักหนังสือพิมพ์ที่สะท้อนจากการใช้อุปมาอุปในการรายงาน
ข่าวการชุมนุมทางการเมืองจากหนังสือพิมพ์รายวันไทย

ขอบเขตของข้อมูล

1. รวบรวมข่าวเหตุการณ์การชุมนุมทางการเมือง
ของกลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ
(นปช.) จากหนังสือพิมพ์มติชน หนังสือพิมพ์แนวหน้า
และหนังสือพิมพ์สยามรัฐ ในระหว่างวันที่ 1 เมษายน 2552 ถึง
31 พฤษภาคม 2553 โดยมีเกณฑ์ในการเลือกดังนี้

(1) เป็นหนังสือพิมพ์ประเภทคุณภาพ
ที่นำเสนอข่าวที่มีประเด็นเนื้อหาหนัก โดยเฉพาะข่าวการเมือง
โดยอ้างอิงจากผลงานวิจัยของปราณี กุลละวณิชย์ [12] เรื่อง
กระแสรายวันจากข่าวการเมือง ที่มีหลักเกณฑ์ชี้ว่าหนังสือพิมพ์
นั้นๆ เป็นหนังสือพิมพ์การเมือง

(2) เกณฑ์หนังสือพิมพ์ที่มีการนำเสนอข่าว
การชุมนุมอย่างต่อเนื่องเป็นเวลานาน ได้แก่ หนังสือพิมพ์มติชน
หนังสือพิมพ์แนวหน้า และหนังสือพิมพ์สยามรัฐ

2. เก็บข้อมูลตั้งแต่ วันที่ 1 เมษายน 2552 ถึง 31
พฤษภาคม 2553 ผู้วิจัยเลือกรวบรวมข้อมูลในช่วงเวลาดังกล่าว
เนื่องจากมีเหตุการณ์การชุมนุมทางการเมืองและเกิดการ
จลาจลที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนอย่างกว้างขวาง ทั้งในเขต
กรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด เหตุการณ์การชุมนุมดังกล่าว
ยืดเยื้อและทวีความรุนแรง แต่สถานการณ์คลี่คลายลงในช่วง
เดือนพฤษภาคม

3. ขอบเขตการชุมนุม ผู้วิจัยรวบรวมข่าวหน้าหนึ่ง
ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการชุมนุมทางการเมืองของกลุ่มแนวร่วม
ประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) ได้แก่ กลุ่ม
ผู้ชุมนุม การทำกิจกรรมของผู้ชุมนุม การปราบปรามผู้ชุมนุม
โดยเจ้าหน้าที่รัฐ

แนวคิดที่เกี่ยวข้องและนิยามของอุปมาอุป

โดยทั่วไปคนส่วนใหญ่มีความเข้าใจเกี่ยวกับ
อุปมาอุป (Metaphor) ว่าเป็นส่วนหนึ่งของภาพพจน์ (Figure
of speech) ซึ่งเป็นโวหารที่ช่วยให้เกิดมโนทัศน์หรือจินตภาพ
ได้ชัดเจนและช่วยให้งานประพันธ์มีความงามทางวรรณศิลป์
การศึกษาอุปมาอุปในมุมมองของนักภาษาศาสตร์ได้ขยาย
ขอบข่ายของการศึกษาอุปมาอุปต่างไปจากความเข้าใจ
ของคนทั่วไป กล่าวคือ อุปมาอุปเป็นความเปรียบที่สะท้อน
ความคิดของผู้ใช้ภาษาได้

เลคอฟและจอห์นสัน เป็นนักภาษาศาสตร์ปริชาน
ที่เสนอมุมมองเกี่ยวกับอุปมาอุปว่าเป็นสิ่งที่มียู่ทั่วไป ในชีวิต
ประจำวันไม่ใช่มีเฉพาะในงานประพันธ์และไม่ได้เป็นพรสวรรค์
เฉพาะตัวของกวีเท่านั้น แต่ผู้ใช้ภาษาทุกคนสามารถใช้อุปมาอุปได้
เพราะมนุษย์ทุกคนมีธรรมชาติของระบบวิธีคิดเป็นแบบอุปมาอุป
ดังนั้น ไม่ว่าจะเป็นการคิด การมองโลก การกระทำ การแสดงออกต่างๆ
ในชีวิตประจำวัน หรือแม้กระทั่งการใช้ภาษาของเราก็มีลักษณะ
เป็นการเปรียบเทียบอุปมาอุป

อุปมาอุปเป็นการเรียนรู้สิ่งที่เป็นนามธรรมผ่านสิ่ง
ที่มีความเป็นรูปธรรมมากกว่า เรียนรู้สิ่งที่อยู่ไกลตัวกับสิ่งที่อยู่
ใกล้ตัวและเรียนรู้สิ่งที่เราไม่เคยมีประสบการณ์หรือไม่คุ้นเคย
มาก่อนกับสิ่งที่เรามีประสบการณ์และคุ้นเคยมากกว่า
ด้วยวิธีการเปรียบเทียบ การใช้อุปมาอุปจึงมีความเกี่ยวข้องกับ
สังคมวัฒนธรรมของผู้ใช้ภาษานั้นๆ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ
เรามีประสบการณ์การรับรู้และการหล่อหลอมมาจากสังคม
และวัฒนธรรมเช่นไร เราก็จะใช้ภาษาเปรียบเทียบแบบอุปมาอุป
ที่สะท้อนสังคมวัฒนธรรมและการรับรู้เช่นนั้น

เลคอฟและจอห์นสัน จำแนกอุปมาอุปเป็น 2 ระดับ
ได้แก่ อุปมาอุประดับถ้อยคำหรือรูปภาษา (Metaphorical
expression) และอุปมาอุประดับมโนทัศน์หรือมโนอุปมาอุป
(Conceptual metaphor) อุปมาอุป ทั้งสองระดับมี
ความสัมพันธ์กัน กล่าวคือระบบวิธีคิดของผู้ใช้มีธรรมชาติ
เป็นมโนอุปมาอุปและเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดการใช้ถ้อยคำ
อุปมาอุปที่สอดคล้องกัน กล่าวอีกนัยหนึ่งคือถ้อยคำอุปมาอุป
เป็นผลผลิตที่ได้จากมโนอุปมาอุปที่อยู่ในระบบวิธีคิดของผู้ใช้

ภาษา ดังนั้นหากเราต้องการทราบว่าผู้ใช้ภาษามีวิธีคิดหรือมุมมองต่อสิ่งที่กล่าวถึงอย่างไร เราสามารถศึกษาได้จากถ้อยคำอุปลักษณ์ที่ผู้ใช้ภาษานั้นๆ ใช้ในการสื่อสารในชีวิตประจำวัน

เลคอฟและจอห์นสันยกตัวอย่างถ้อยคำอุปลักษณ์ที่ผู้พูดภาษาอังกฤษใช้ในการสื่อสารเมื่อต้องการกล่าวถึงการโต้เถียง เช่น

Your claims are *indefensible*.

He *attacked* every weak point in my argument.

His criticisms were right on *target*.

I *demolished* his argument.

I've never *won* an argument with him.

You disagree? Okay, *shoot*!

If you use that strategy, he'll *wipe you out*.

He *shot down* all of my arguments

ผู้พูดภาษาอังกฤษกล่าวถึง arguments โดยใช้คำที่อยู่ในแวดวงของสงคราม ได้แก่ 'indefensible' 'attacked' 'target' 'demolished' 'won' 'shoot' 'wipe you out' และ 'shotdown' แสดงให้เห็นว่าผู้พูดภาษาอังกฤษกำลังเปรียบเทียบการโต้เถียงว่าเป็นเหมือนกับสงคราม การใช้อุปลักษณ์ดังกล่าวนี้สะท้อนมุมมองหรือวิธีคิดของผู้พูดภาษาอังกฤษว่า [ARGUMENT IS WAR] การอธิบายของเลคอฟและจอห์นสันทำให้เข้าใจอุปลักษณ์ว่าเป็นสิ่งที่สะท้อนระบบวิธีคิดของผู้ใช้ภาษาได้อย่างเป็นรูปธรรม แนวความคิดดังกล่าวนี้ได้รับการยอมรับจากนักภาษาศาสตร์อื่นๆ อย่างกว้างขวางและนำมาใช้เป็นแนวทางการศึกษาอุปลักษณ์มากยิ่งขึ้น ในบทความวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้นิยามอุปลักษณ์เพื่อใช้เป็นเกณฑ์จำแนกถ้อยคำอุปลักษณ์ออกจากถ้อยคำอื่นๆ ดังนี้ "อุปลักษณ์ (Metaphors) หมายถึง การเปรียบเทียบความเหมือนระหว่างสองสิ่ง โดยที่ทั้งสองสิ่งเป็นสมาชิกของกลุ่มต่างความหมายกัน เรียกสิ่งที่เป็นต้นแบบของการเปรียบเทียบว่า source domain และเรียกสิ่งที่ถูกนำมาเปรียบเทียบว่า target domain" [11] ผู้วิจัยจะได้ใช้นิยามและแนวคิดดังกล่าวนี้เป็นแนวทางเพื่อวิเคราะห์การใช้อุปลักษณ์ในการรายงานข่าวการชุมนุมทางการเมืองของหนังสือพิมพ์ไทยทั้งสามชื่อฉบับ

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่าหนังสือพิมพ์ใช้อุปลักษณ์เปรียบเทียบสถานการณ์การชุมนุมทางการเมืองเป็นการทำสงคราม โดยสามารถเปรียบเทียบองค์ประกอบของสงครามกับการชุมนุมได้อย่างเป็นระบบและแสดงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของสงครามและการชุมนุมได้ดังนี้

แบบเปรียบเทียบ (source domain) :	สิ่งที่ถูกเปรียบเทียบ (target domain):
สงคราม	การชุมนุมทางการเมือง
กองทัพ	กลุ่มผู้ชุมนุม
สนามรบ	พื้นที่ที่กลุ่มผู้ชุมนุมอยู่
การสู้รบ	การเคลื่อนที่ของกลุ่มผู้ชุมนุม และการปะทะกันระหว่างผู้ชุมนุม กับฝ่ายรัฐ
ผลของสงคราม	ผลของการชุมนุม

มโนทัศน์ [การชุมนุม คือ การทำสงคราม] สะท้อนจากถ้อยคำอุปลักษณ์ที่นำคำที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับสงครามมาใช้ในการกล่าวถึงการชุมนุม กิจกรรมของผู้ชุมนุมและเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นอันเนื่องมาจากการชุมนุมดังตัวอย่างต่อไปนี้

1. ถ้อยคำอุปลักษณ์ที่เปรียบกลุ่มผู้ชุมนุมเป็นกองทัพ

การนำเสนอข่าวของนักหนังสือพิมพ์เลือกใช้ถ้อยคำอุปลักษณ์เปรียบเทียบผู้ชุมนุมเป็นทหาร ในขณะที่กลุ่มผู้ชุมนุมที่รวมตัวกันเปรียบเหมือนกองทัพ และการรวมตัวกันเป็นเหมือนการระดมพลของกองกำลังทหารที่พร้อมรบ

ตัวอย่าง 1

ทัพแดงป่วนนิภาวดี ทำการจลาจลเป็นอัมพาท [15]

จากตัวอย่าง มีการใช้คำว่า "ทัพ" ซึ่งมีความหมายว่ากองทหาร [13] เรียกกลุ่มผู้ชุมนุม คำว่าทัพเป็นคำที่แสดงความหมายถึงกองกำลังทหาร มีความเกี่ยวข้องกับการรบและสงคราม การใช้ถ้อยคำเช่นนี้แสดงให้เห็นการเปรียบเทียบว่ากลุ่มผู้ชุมนุมเหมือนกองทัพทหารที่มีหน้าที่รบ

ตัวอย่าง 2

แดงดีเดียว "20เม.ย." ระดมพลใหญ่ทะลัก "สึดม" ทหารเตือนฝ่าฝืนเจอะปะทะ "มท." รับ "ทบ." ขอลูกซองคืน [16]

จากตัวอย่างมีการใช้คำ "ระดมพล" ซึ่งเป็นคำที่เกี่ยวข้องกับกิจการทหาร หมายถึงการเกณฑ์ทหารเข้าประจำกองทัพออย่างรีบด่วน [13] การใช้ถ้อยคำดังกล่าวนี้แสดงการเปรียบเทียบว่าผู้ชุมนุมเป็นเหมือนทหารและการรวมกลุ่มเป็นการระดมพลของทหารที่มีการจัดวัน หากพิจารณาตามบริบทมีความหมายว่าเตรียมความพร้อมก่อนที่จะรบหรือทำสงคราม

ตัวอย่าง 3

“บักจิว” บัณฑิตตำแหน่ง “ผบ.สส.” กองทัพเสือแดง ระบุ “พัลลภ” พุดเอง รับ “ป่าเปรม” ยิ่งเคื่องอยู่แต่ถ้าเข้าไปจะจำ แล้วก็ดีไปเอง [17]

จากตัวอย่างแสดงการใช้ถ้อยคำที่เปรียบกลุ่มผู้ชุมนุมว่าเป็นเหมือนกองทัพ การใช้คำว่ากองทัพซึ่งมีความหมายชัดเจนว่าหมายถึงกลุ่มกำลังพลของทหารนั้นทำให้เห็นการเปรียบเทียบว่าประชาชนที่ไปร่วมชุมนุมกันนั้นเป็นเหมือนกองกำลังทหาร การเปรียบเทียบนี้ช่วยให้เห็นภาพว่าการชุมนุมเหมือนสงครามอย่างชัดเจน

2. ถ้อยคำอุปมาอุปไมยที่เปรียบเทียบการปฏิบัติการของกลุ่มผู้ชุมนุมเป็นยุทธวิธีการสู้รบ

นักหนังสือพิมพ์ใช้ถ้อยคำอุปมาอุปไมยที่แสดงให้เห็นการเปรียบเทียบการปฏิบัติการหรือดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่มผู้ชุมนุมเป็นเหมือนยุทธวิธีการสู้รบในสงคราม เช่น การเปรียบเทียบการเคลื่อนที่ของกลุ่มผู้ชุมนุมเป็นเหมือนการเคลื่อนทัพ การเข้าไปยังสถานที่ต่างๆ เป็นเหมือนการบุกหรือการรุก การวางแผนเตรียมการต่างๆ ของกลุ่มผู้ชุมนุมเป็นเหมือนแผนยุทธการของการรบ เป็นต้น ทั้งนี้การใช้ถ้อยคำอุปมาอุปไมยลักษณะนี้ช่วยเน้นย้ำภาพของการชุมนุมว่าเป็นเหมือนสงครามให้ชัดเจนมากขึ้น

ตัวอย่าง 4

“เสือแดง” ลั่นแกนนำทุกภาค พร้อมรุกรบทำศึกใหญ่ ดิเคย์ทยอยเคลื่อนทัพเข้ากรุงทุกทิศ [15]

จากตัวอย่างเป็นถ้อยคำอุปมาอุปไมยที่ใช้ “รุก” และ “เคลื่อนทัพ” ที่แสดงให้เห็นว่านักหนังสือพิมพ์เปรียบเทียบการเดินทางของกลุ่มผู้ชุมนุมเป็นการรุกรบและเคลื่อนทัพของเหล่าทหาร ทั้งนี้การรุกรบและการเคลื่อนทัพเป็นการกิจในการสงครามของทหาร การใช้ความเปรียบในลักษณะนี้จึงสะท้อนภาพของการชุมนุมว่าเป็นการทำสงครามอย่างชัดเจน

ตัวอย่าง 5

“เสือแดง” เปิดยุทธการเขย่าเมือง เดินสายกดดัน “รัฐบาล-องคมนตรี” ทวงถามฎีกา “แม่ว-บุก” เขาซอยดาว [16]

จากตัวอย่างพบการใช้คำ “ยุทธการ” ซึ่งมีความหมายว่าการรบ, การทำสงคราม [13] และใช้คำ “บุก” ที่มีความหมายเกี่ยวกับการสู้รบในการสงครามเช่นเดียวกัน เมื่อพิจารณาบริบทของการใช้คำทั้งสองดังกล่าวแล้วสามารถเข้าใจความหมายได้ว่ายุทธการหมายถึงแผนหรือการดำเนินการต่างๆ ของกลุ่ม

ผู้ชุมนุม และบุกหมายถึงฝ่า หรือลุยเข้าไปยังสถานที่ที่มีนัยสำคัญว่าเป็นพื้นที่ของฝ่ายตรงข้าม การใช้คำทั้งสองนี้เป็นการใช้อุปมาอุปไมยที่เน้นให้เห็นภาพว่าการชุมนุมไม่ต่างจากการทำศึกสงคราม

ตัวอย่าง 6

“เสือแดง” เปิดยุทธศาสตร์ ประกาศสงครามแห่งชนชั้น ยื่นเงื่อนไขรัฐบาล “ยุบสภา” [16]

จากตัวอย่างเป็นถ้อยคำอุปมาอุปไมยที่ใช้คำ “ยุทธศาสตร์” ซึ่งเป็นวงศัพท์ที่ใช้ในการกล่าวถึงกิจการสงคราม พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 อธิบายความหมายยุทธศาสตร์ว่าหมายถึงวิชาว่าด้วยการพัฒนาและการใช้อำนาจทางการเมือง เศรษฐกิจ จิตวิทยา และกำลังรบทางทหารทั้งในยามสงบและยามสงครามหากพิจารณาจากบริบทกล่าวได้ว่ายุทธศาสตร์ในการรายงานข่าวนี้หมายถึงแผนการหรือการพัฒนาแนวทางของการชุมนุมเพื่อให้บรรลุข้อเรียกร้องของกลุ่มผู้ชุมนุม การใช้ถ้อยคำดังกล่าวนี้สะท้อนภาพของการชุมนุมว่าเป็นเหมือนการทำสงครามให้ชัดเจนขึ้น

3. ถ้อยคำอุปมาอุปไมยที่เปรียบสถานการณ์การชุมนุมเป็นสมรภูมิ

การรายงานข่าวการชุมนุมเลือกใช้ถ้อยคำอุปมาอุปไมยที่เปรียบสถานที่ของการชุมนุมหรือสถานที่ที่ผู้ชุมนุมเผชิญหน้ากับเจ้าหน้าที่ของรัฐและมีการตอบโต้กันว่าเป็นเหมือนกับสมรภูมิของสงคราม การใช้ถ้อยคำอุปมาอุปไมยเช่นนี้ทำให้เห็นความเชื่อมโยงกันขององค์ประกอบการชุมนุมและการทำสงครามได้ชัดเจนมากขึ้นและทำให้ผู้รับสารเห็นภาพสงครามได้ชัดเจนขึ้นด้วย

ตัวอย่าง 7

นองเลือดอีก ตาย 1 เจ็บ 18 สมรภูมิวิภาวดีฯ เดือด “พลทหาร” สังเวชชีวัด จับ 18 แดง-ยัด M 79 อื้อ [16]

ตัวอย่างนี้เป็นการรายงานข่าวการปะทะกันระหว่างผู้ชุมนุมและเจ้าหน้าที่ของรัฐ การเผชิญหน้านำไปสู่การปะทะกันอย่างรุนแรงจนมีผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บจำนวนมาก นักหนังสือพิมพ์เสนอภาพเหตุการณ์ด้วยการอุปมาอุปไมยว่า “สมรภูมิวิภาวดี” อุปมาอุปไมยนี้แสดงให้เห็นการเปรียบเทียบถนนวิภาวดีรังสิตว่าเป็นสนามรบ เนื่องจากมีเหตุการณ์ปะทะระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐและผู้ชุมนุมโดยที่การปะทะถูกเปรียบเทียบเป็นการสู้รบทำศึกสงครามระหว่างทั้งสองฝ่าย

ตัวอย่างที่ 8

สมรภูมิเลือด-“ทหารปะทะเสือแดง” ดินแดง-ปอนโก-พระราม4-ลุมพินี ปฏิบัติการทหาร กระชังวงล้อม-ขอคืนพื้นที่ [16]

จากตัวอย่างเป็นการรายงานข่าวเจ้าหน้าที่รัฐปฏิบัติการขอคืนพื้นที่จากผู้ชุมนุมโดยระหว่างที่เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานได้มีเหตุปะทะกันเกิดขึ้นระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐและผู้ชุมนุม เหตุการณ์บานปลายนำไปสู่การใช้กำลังและใช้อาวุธ ทำให้มีผู้ได้รับบาดเจ็บทั้งสองฝ่าย หนังสือพิมพ์เสนอภาพเหตุการณ์ด้วยการใช้ถ้อยคำอุปสรรคณ์ว่า “สมรภูมิ” ซึ่งแสดงให้เห็นการเปรียบเทียบพื้นที่ที่มีการเผชิญหน้าและมีการปะทะกันระหว่างผู้ชุมนุมกับเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการขอคืนพื้นที่ที่เป็นเหมือนสมรภูมิ และการเลือกใช้ถ้อยคำ “เลือด” ยังช่วยเน้นย้ำภาพของการเผชิญหน้าและมีการปะทะกันในพื้นที่ดังกล่าวว่าเป็นการสู้รบอย่างรุนแรงด้วย

4. ถ้อยคำอุปสรรคณ์ที่เปรียบเทียบการบรรลุข้อเรียกร้องของผู้ชุมนุมเป็นผลจากการทำสงคราม

การรายงานข่าวการชุมนุมเลือกใช้ถ้อยคำอุปสรรคณ์เปรียบเทียบการบรรลุข้อเรียกร้องการชุมนุมว่าเป็นผลของการทำสงคราม ซึ่งการบรรลุข้อเรียกร้องมีทั้งเป็นไปตามข้อเรียกร้องของผู้ชุมนุม และเป็นเหตุการณ์ที่อยู่นอกเหนือจากข้อเรียกร้อง การใช้ถ้อยคำอุปสรรคณ์นี้จะทำให้เห็นความเชื่อมโยงขององค์ประกอบการชุมนุมและผลจากการทำสงครามได้ชัดเจนขึ้นโดยมีการกล่าวถึงฝ่ายแพ้ ฝ่ายชนะหรือผลจากการทำสงคราม

ตัวอย่าง 9

ทหารฝ่ายแดง! บีบเปิด “พีทีวี” สำเร็จ [16]

ตัวอย่างนี้เป็นถ้อยคำอุปสรรคณ์ที่แสดงให้เห็นการเปรียบเทียบองค์ประกอบระหว่างผลของการสู้รบกับผลของการชุมนุมได้อย่างชัดเจน กล่าวคือ การเลือกใช้คำ “ฝ่าย” เป็นถ้อยคำที่ใช้ในวงความหมายของการต่อสู้หรือสงครามระหว่างบุคคล 2 ฝ่าย เมื่อนำมาใช้ในการรายงานข่าวผู้ชุมนุมจึงสะท้อนภาพว่าการชุมนุมเหมือนกับการต่อสู้และการที่ทหารไม่สามารถควบคุมกลุ่มผู้ชุมนุมได้คือการฝ่ายแพ้ในสงคราม

ตัวอย่างที่ 10

แดง ประกาศ 20 มี.ค. จัดทัพรถ เคลื่อนตัวกรุง “ทักษิณ” ปลุกม็อบ 7 วันชนะแน่ สุเทพปุดน้ำเลี้ยงแม่ก็อก 2 ให้ส.ส. “15ล.” ผ่าน “ส.-ป.-พ.” นปช.ตัดขาด “ชาติไทย-สุชัย” [16]

ในตัวอย่างมีการใช้คำ “ชนะ” ซึ่งแสดงจุดมุ่งหมายของการชุมนุมทางการเมือง หากพิจารณาจากบริบทของข้อความคำว่า ชนะ ที่ปรากฏร่วมกับคำว่า ประกาศ จัดทัพและเคลื่อน ทำให้เข้าใจความหมายได้ว่าเป็นการมีชัยชนะจากการทำสงคราม การเลือกใช้คำดังกล่าวนี้เป็นอุปสรรคณ์ที่แสดง

การเปรียบเทียบการบรรลุวัตถุประสงค์ของการชุมนุมคือการได้รับชัยชนะในสงคราม

กล่าวได้ว่าการเลือกใช้อุปสรรคณ์เกี่ยวกับสงครามของนักหนังสือพิมพ์สะท้อนภาพของความขัดแย้งระหว่างกลุ่มผู้ชุมนุมและฝ่ายรัฐบาลจากที่มีความคิดต่างทางการเมืองให้เป็นศัตรูคู่สงคราม การชุมนุมเป็นการทำศึกสงคราม ซึ่งเป็นมุมมองของนักหนังสือพิมพ์ที่มองภาพของการชุมนุมว่ามีเงื่อนไขและความรุนแรงไม่ต่างจากสงคราม

สรุปและอภิปรายผล

ผลการศึกษาพบว่าหนังสือพิมพ์เลือกใช้ถ้อยคำอุปสรรคณ์เป็นกลวิธีทางภาษากลวิธีหนึ่งที่นำเสนอข่าวการชุมนุมทางการเมือง การใช้ถ้อยคำอุปสรรคณ์สงครามที่นักหนังสือพิมพ์ใช้สะท้อนภาพของการชุมนุมผ่านมุมมองของนักหนังสือพิมพ์ว่าผู้ชุมนุมและเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นศัตรูคู่สงคราม การเผชิญหน้าระหว่างสองฝ่ายเป็นการสู้รบกัน และความรุนแรงของการเผชิญหน้ากันเหมือนการทำสงคราม อย่างไรก็ตามผู้วิจัยพบว่าการเลือกใช้ถ้อยคำ อุปสรรคณ์สงครามในข่าวการเมืองต่างไปจากการใช้อุปสรรคณ์ในข่าวกีฬา [14] กล่าวคือ อุปสรรคณ์ในข่าวการชุมนุมจะเน้นภาพของกลุ่มผู้ชุมนุมอย่างชัดเจนว่าเป็นกองทัพ นักรบหรือกองกำลังที่พร้อมรบอย่างชัดเจนซึ่งต่างจากสงครามในข่าวกีฬาจะเน้นภาพของการกระทบกระทั่งและการสู้รบกันของนักกีฬา นอกจากนี้ภาพของการเคลื่อนกลุ่มผู้ชุมนุมที่เปรียบเหมือนภาพของการเคลื่อนทัพพร้อมที่จะบุกเข้าต่อสู้ในข่าวการชุมนุมจะถูกเน้นย้ำและเห็นภาพได้ชัดเจนกว่าการรายงานข่าวกีฬาที่มุ่งเน้นภาพของ การกระทบกระทั่งในการแข่งขันของนักกีฬา กล่าวได้ว่าการรายงานข่าวเหตุการณ์การชุมนุมทางการเมืองที่ถูกนำเสนอในหนังสือพิมพ์ไม่เพียงแต่รายงานความจริงเท่านั้น แต่ยังให้ภาพของการชุมนุมผ่านมุมมองของนักหนังสือพิมพ์ผ่านมายังผู้รับข่าวสารด้วย

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้เน้นการศึกษาอุปสรรคณ์ที่สื่อหนังสือพิมพ์เป็นผู้ใช้ซึ่งสะท้อนมุมมองของนักหนังสือพิมพ์ที่มีต่อการชุมนุม ควรจะมีการศึกษาการใช้อุปสรรคณ์ในเครือข่ายออนไลน์หรือสื่อที่เป็นตัวแทนของกลุ่มผู้ชุมนุมโดยตรงเพื่อจะได้เห็นภาพหรือมุมมองของการชุมนุมที่รอบด้านและชัดเจนยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- [1] สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2531). *สรุปผลที่สำคัญการสำรวจการอ่านหนังสือของประชากร พุทธศักราช 2551*. ปีที่ 3. กรุงเทพฯ : บางกอกบล็อก.
- [2] สภาหนังสือพิมพ์แห่งชาติร่วมกับศูนย์วิจัยมหาวิทยาลัยกรุงเทพ. (2554). *การสำรวจพฤติกรรมการรับสื่อ หนังสือพิมพ์ของประชาชนปีพุทธศักราช 2551*. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 สิงหาคม 2554, จาก <http://www.presscouncil.or.th/th2/images/stories/book11/0201.pdf>.
- [3] กฤตินี ประชาบาล. (2539). *อิทธิพลของหัวข้อที่มีต่อความสนใจ การตีความ และความเชื่อถือของผู้อ่าน*. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาการหนังสือพิมพ์. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- [4] อุดล หุตางกูร. (2529). *อิทธิพลของหนังสือพิมพ์ไทยรายวันที่มีต่อการศึกษานักเรียนเตรียมทหารตามความคิดเห็นของตนเอง*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาโสตศึกษา. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- [5] จุฬาวินยานุกรม. (2554). *อิทธิพลของหนังสือพิมพ์*. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 กันยายน 2554, จาก <http://www.chula.ac.th/research/chulapedia/index.htm>.
- [6] สมบูรณ์ สงวนญาติ. (2534). *เทคโนโลยีการสอน*. หน่วยศึกษานิเทศก์: กรมฝึกหัดครู.
- [7] กุลยา สกลนคร. (2543). *การวิเคราะห์ภาษาข่าวการเมืองในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย*. ปรินิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- [8] อาภรณ์ศรี ศรีตังนันท์. (2539). *การศึกษาถ้อยคำสำนวนภาษาการเมืองในคอลัมน์ข่าวสังคมจากหนังสือพิมพ์รายวันปีพุทธศักราช 2535*. ปรินิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- [9] สรไน รอดนิตย์. (2539). *การวิเคราะห์ภาษาในข่าวของหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย*. ปรินิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- [10] กฤษดาวรรณ หงส์ดามรงค์ และโสรัจจ์ หงส์ดามรงค์. (2542). *วาทกรรมเกี่ยวกับภาคใต้และความรุนแรงในสังคมไทยในมุมมองสังคมผ่านวรรณกรรม*. กฤษดาวรรณ หงส์ดามรงค์ และจันทิมา เอี่ยมมานนท์ (บรรณาธิการ). กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- [11] Lakoff, G, and Johnson, 1980. *M. Metaphor We Live By*. Chicago and London : The University of Chicago Press.
- [12] ปราณี กุลละวณิชย์. (2547). *กระจกรายวันกับข่าวการเมือง*. ใน *รู้ทันภาษารู้ทันการเมือง*. เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง และอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (บรรณาธิการ). หน้า 33. กรุงเทพฯ : ขอบคิดด้วยคน.
- [13] พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ปีพุทธศักราช 2542. (2546). กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน.
- [14] จิตติมา จารยะพันธุ์. (2539). *อุปลักษณ์สงครามในข่าวกีฬาในหนังสือพิมพ์ภาษาไทย*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาสาส์ตร. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- [15] หนังสือพิมพ์แนวหน้า. เดือนมีนาคม ปีพุทธศักราช 2553. หน้า 1.
- [16] หนังสือพิมพ์มติชน. เดือนมกราคม ปีพุทธศักราช 2553. หน้า 1.
- [17] หนังสือพิมพ์สยามรัฐ. เดือนมีนาคม ปีพุทธศักราช 2553. หน้า 1.